

26.52x34.07	1/2	עמוד 6	הארץ - גלריה	15/06/2020	73349630-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

עירוניות

האמא של תל אביב

שולה וידריך לא למדה באקדמיה, אך נחשבת לאחת המומחיות הגדולות לעיר העברית הראשונה. לבתה קראה "תל אביב", ועכשיו היא חוזרת להדריך סיורים ברחובות העיר ממנה לא יצאה זה שנים

נעמה ריבה

היא לא אדריכלית ולא ד"ר או פרופסור, אבל קשה למצוא בתל אביב עוד מישהו שמכיר את העיר טוב כמו שולה וידריך. "אני בוגרת גן בלומה", היא צוחקת, "בצבא הייתי חובשת". אך למרות היעדר השכלה אקדמית – פרט לקורס מדריכים בחברה להגנת הטבע – כשאנשי מקצוע

מחפשים מידע על בניין בעיר או על אחד מבנייה, וידריך היא פעמיים רבות הכתובת. ב-30 השנים האחרונות היא ראינה צאצאים של בוני העיר, סיעה להציל בניינים, כתבה תיקי תיעוד ומחקרים וגם כמה ספרים. במקביל היא מדריכה סיורים בעיר. היא חזרה להדריך עכשיו, אחרי חודשיים של הפסקה בגלל הקורונה. יש תחושה שאהבתה לעיר גדולה לא פחות מאהבה בין בני זוג, וזה קיבל ביטוי בכמה החלטות בחייה. לבתה היא קראה תל אביב. "התל אביב היחידה בעולם", היא אומרת (רו, בנה הבכור, נקרא כך בהשראת השורה "ועוד רו אחד לך אתוודה" מ"הכניסיני תחת כנפך" של ביאליק). היא גם כמעט לא יוצאת מהעיר וכבר שנים רבות לא טסה לחו"ל.

למה לא לצאת מהעיר?

"אני נוסעת לראשון לציון לא מאז שלי באוטובוס. שום דבר לא מעניין מסביב. בעלי אומר שאני אסירת תל אביב. אני הולכת רק ברגל. שום דבר לא חסר לי".

כמו רנסנס

וידריך נולדה בתל אביב ב-1951, וגרה כיום ברחוב קטן ליד שדרות גורדאן, בבית חמותה. זהו בניין לא היסטורי אך נשקפת ממנו העיר כולה. אחד החיבורים שלה לעיר הוא דרך סבתה, שרה איג'ו שטיין ברזילי, מבעלי מלון שולמית בשכונת נווה שלום (מנשייה) ביפו, שנשרף בימי המרד הערבי ב-1936. איזה דור את בעיר? "המוצא מגליציה, אני דור

וידריך מסע לגילוי האדריכלים הנועלמים. למטה: בית הפגודה, ממנו הכל התחיל צילומים: מגד גוזני, אביעד הרמן

שמיני בארץ. סבתי וסבי הם ילידי העיר העתיקה בירושלים, וב-1932 עברו לנווה שלום. אבל סבא-רבא של אמי מצד סבתי, משה גרינשטיין, בנה את ביתו ב-1905 ברחוב חברת שם בנווה שלום. השורשים שלי בעיר הם השכונות העבריות מחוץ ליפו".

זה 20 שנה מדריכה וידריך כחלק מ"עיר עולם ותיירות" של העירייה ועכשיו לשמחתה חזרה לרחובות. סיורים בעיר הם אחד המוצרים התרבותיים היחידים שאפשר קעת לצרוך בבטחה, היא אומרת. "לחזור להדריך, זה היה כמו רנסנס. ההליכה ברגל חסרה לי וגם הפלירט עם האנשים בהדרגות. הרגשתי כאילו יצאתי מה"כלא. הסיור הראשון שהדרכתני היה ברחוב ביאליק".

בראשית המחקר שלה, בסוף שנות ה-80, היא תיעדה בסרט בטלוויזיה הקהילתית את בית הפגודה שתיכנן בשנות ה-20 אלכסנדר לוי, שנספה באושוויץ. בסרט היא שוטטה במבנה הרוס והצביעה על הונחתו, היום הוא משופץ והפך סמל לבתי החלומות של לב תל אביב, אחד מאותם בניינים מפוארים שנבנו בסגנון אקלקטי ורבים מהם נהרסו. "היום זה ארמון שאני לא יכולה להיכנס אליו בכלל", היא מעירה. בסרט ציינה שזהו "בניין המגורים הראשון בתל אביב שהיתה בו מעלית", והיום היא כבר יודעת שהראשון היה בית שלוסברג באלבני 58".

וידריך גילתה עוד כמה אדריכלים נעלמים, איתרה תמונות שלהם ומצאה את קברם. למשל דוד טוביה, שתכנן את ביאליק 2, שבו שוכן קפה ביאליק המפורסם, שהיה ניסיון להרוס אותו על ידי צאצאיו של מקים הבניין, בן-ציון מינץ. לפני כמעט עשור היא ניהלה מאבק יחד עם תושבי הרחוב, חרבי שימור והמועצה לשימור אתרים – ובית הקפה לא נהרס. טוביה תיכנן גם את בית דוד בן גוריון, בתי תנובה, "בית דבר" בשינקין ועוד.

היא גילתה פרטים גם על האדריכל יצחק שוורץ – "שנעלם" כי שם משפחתו השתנה לאחר קום המדינה לשן-צור. גם שוורץ היה מממכנני "בתי החלומות" בסגנון האקלקטי, שרבים מהם נהרסו, כמו בניין הדואר והטלגרף ברחוב נחלת בנימין ומלון "סן רמ" באלבני מול הים. כל הסיפורים על האדריכלים שתיכננו ברחוב ביאליק מופיעים בספרה "השכנים של ביאליק" שפורסם אשתקד.

וידריך היתה שותפה עם אחרים להכרה של תל אביב כעיר לבנה. "עד הכנס ב-1994 לא היה מושרש הביטוי סגנון באוהאוס. מארגני הכנס חששו שהכותרת 'כנס הסגנון הבינלאומי' לא תיתפס. הם קלטו ש'באוהאוס', כשם בית הספר לעיצוב, מוכר יותר ומתחבר בתודעה לבתי העיר הל"בנה. כך נהפך השם למוטו. בעיר

צפו כרוות ענק 'תל אביב בירת הבאוהאוס העולמי'. אני זוכרת שהדרכתי קבוצה בכנס והגענו לרחוב המגיד 8 וכשמדדנו שם והצבעתי על המרפסת מעוגלת בקומה 3, יצא אדם למרפסת שהביט בנו בתדהמה ואז החל לטפוח על החזה כמו טרזן. הוא קלט את החשיבות של הבית. לאחר מכן החלו די מהר לפרסם בעיר דירות למכירה 'בסגנון באוהאוס'. אני חשה שותפה לתנופת השימור בעיר כי מול עיניי ראיתי את תוצאות המאבק בנושא".

מה מניע אותך? "זה מתחיל מאהבה. היתה לי תמיד מחשבה שהעיר היא הגשמת החלום של הרצל. אני מאוד ציונית. הרגשתי שתל אביב היא סטארט-אפ שנבנה בחולות כדי לכוון תרבות עברית בכל התחומים, כולל אדריכלות, עם תפישה חדשה של ערי גנים. אני תמיד מחפשת את זה בפרטים, בפרוול, בקירות, בפינות הבתים, הפרטים הרעיוניים עלי קסם".

את מעורבת בתיעוד ההיסטורי ריה העירונית. לא מפריע לך שגם בתקופת חולדאי ממשיכים

"היה חלום והוא התגשם. אי אפשר רק לחפש איפה נהרס. נכון, אי אפשר להגשים הכל, אבל העיר נראית נהדר. בשרונה, מאבק שהצלחתי, היה צריך להיות רק יער של מגדלים ובסוף שומרו חלק מהבניינים"

"אני חשה שותפה לתנופת השימור כי מול עיניי ראיתי את התוצאות של המאבקים על שימור הרקמה העירונית של תל אביב"

4.68x32.64	2/2	עמוד 7	הארץ - גלריה	15/06/2020	73349653-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

להיהרס בניינים?

"כשהייתי צריכה את ראש העיר להצלת מבנה, הוא עזר. בגילי כיום אני לא לוחמנית כל כך. בזמנו עמדתי ליד בית גילויץ (מבתי אחות בית, נ"ר), וכשעמדו להרוס אותו – צרחת. היום אני מבנה שיש כוחות שוק חזקים. בתחילת הדרך התנגדנו למשל למגדלים ברוטשי" לד: פתאום רואים שהתמהיל הזה כן עובד והשדרה שוקקת חיים. וכשאני צריכה יש אוון קשבת בעירייה".

במה למשל?

"ב-2009 הוציאו מרשימת השימור את מבנה בית הספר לבנות המוכר בשם 'האוטונומיה הרוסית', בפנינת רחוב שלוש. הבית נבנה ב-1905 על ידי רפאל רבינוביץ תאומים, גיסו של הרב קוק, ונחום גוטמן למד בו. כתבתי על זה לראש העיר והעניין תוקן. גם פניתי אליו בקשר לזה שאין בכיכר דיזנגוף את עצי הדקל שהיו במקור, והם הוחזרו".

כן, וידריך מרוצה ממראה העיר באופן כללי. "היה חלום והוא התגשם. אי אפשר רק לחפש איפה

נהרס. נכון, אי אפשר להגשים את כל החלומות, אבל העיר נראית נהדר. בשרונה, מאבק שהצליח, היה צריך להיות רק יער של מגדלים וכסוף שומרו חלק מהבניינים. בכלל, השימור בעיר זה כמו אפי" דמיה. בית משתפץ ואז עוד אחד".

מה תרצי לשפר בעיר?

"מפריע לי שאנשים מחנים על מדרכות. אני מנסה לשכנע אנשים לזוז בעיר בלי מכונית, יש תחבורה ציבורית. ויש גם את המתנה של תחבורה ציבורית בשבת, שזה דבר מדהים שחולדאי עשה".

עכשיו אין בעיר תיירים ויהיו הרבה מורי דרך פנויים. את מר" גישה תחרות?

"לכל מדריך יש מה שהוא אוהב. אנחנו לא דורסים אחד את השני. אני לא מורת דרך וגם לא אומרת שכן. אני חוקרת תולדות תל אביב והדלקתי משואה ביום העצמאות. אם יש תחרות בין מדריכים, היא מפרה".